

LUKÁTS JÁNOS

Hendi Péter: Alteregó

L'Harmattan, 2015

LUKÁTS JÁNOS (1943) Budapest

Hendi Péter ezúttal is kalandtúrára invitálja olvasóit. Nem hajmeresztő lélegzetelállításra – bár ki tudja?! Talán nem is invitál, csak társulni lehet hozzá. Nem ördögösség ez a társulás, de nem árt, ha az olvasónak is van valami a tarsolyában, ha tudja például, hogy merre volt a hetvenes években a budai Mészöly söröző, a genfi Pickwick Pub, és hogy mennyit számolhatnak a Boulevard Saint-Germainen egy baracklekváros üvegért. Ezek – meg még számos hasonló fontosságú tényező azért szükséges lehet a sikeres Hendi-túrához.

Emlékeivel és élményeivel Hendi Péter meglehetősen pontossággal tűzi ki a túra fordulópontjait és pihenőállomásait. A pontosításhoz jó időmérő eszköz és (néha nagy, néha egészen apró léptékű) térkép szükségeltetik. Az idő neve, amelybe meghív, és amelyben megvendégel: a 20. század második fele, a teret pedig Európának nevezik, közelebbről Svédországnak, Svájcnak, Franciaországnak, esetenként Prágának, Bécsnek – a gondos együttutazó (vagy egyre inkább: olvasó) bizonyosan találni fog további ismerős helységneveket.

Hendi nem feltétlenül maga kalauzol, gyakran alkalmaz alteregókat – vállalkozó kedűeket és megfontoltabbakat. Kaland (illetve: novella) múltán aztán pihenteti őket, máskor újabb megbízást ad nekik. Bár volt, akit „meggondolatlanul” elveszejtett egy hídomásban, aztán feltámasztott (vagy politikusabban szólva: rehabilitált). Szabó Erasmus talán a kultúra iránti fogékonyságát sugallja jó emlékeztető keresztnevével, Gál Ferenc a hétköznapiságot, időnként maga az emlékező (az író) is az alteregók sorába lép, Én néven nevezi magát, és elmegy Aradra vagy a tengerpartra, a sor itt nem ér véget.

Mondhatnánk: kedélyes rejtőzködés ez, ki-, be- és átbújás más-más személyiségekbe, ő maga azért ilyen utasításokat ad a használatukhoz: „Abban sem vagyok egészen biztos, hogy ki vagyok én”, később belátja: „Az embernek vállalnia kell a teremtményét.” Az alteregó – mondhatnánk – azonos a szerzővel. Azért bánjunk óvatosan ezzel a megálapítással: az *alter-egó* egy másik én, és ha másik éntre van szükség, akkor az az én már nem azonos úgy általában az *én*-nel. Az alteregók mintha ismernek egymást: szót váltanak a másik alteregóval, sőt

idézgetnek egymástól. Az alteregók részben korokhoz kapcsolódnak (például a hamvas ifjúsághoz), részben országokhoz, nyelvekhez, kultúrákhoz. Személyes élményekhez vagy éppen személytelen helyszínekhez. Az alteregó lehet akár egy személyes névmás, akit nem könnyű ragozni (Én elment Aradra), vagy a történelmi kínossággal szembesítő – nem ezek, hanem mi: – *Mi bementünk Csehszlovákiába*.

Hendi nem magyaráz feleslegesen, feltételezi olvasóiról, hogy tisztában vannak a tér- és időcserepek alkotóelemeivel. Saját magát helyezi bele ezekbe a hajdan volt helyzetekbe, de olyan bősséggel ontja (osztja) az élményeket-émlékeket, hogy hitelesen életre kelnek egykori közintézmények (bárok, könyvtárak, lóversenypályák) és az emlékező által bejárt városok (benne parkok és sikátorok, hotelek és pályaudvarok). Sőt a megidézett szereplők is elevenné galvanizálódnak, pedig talán régen levonultak az élők színpadáról, és bizonyosan csak az író ismerte őket. Miközben biztos benne az olvasó, hogy valóságos személyek valóságos arcát, hanghordozását, szövegét hallja-látja maga előtt. A diszkrétén mindenhol megbúvó-jelenlévő Hendi Péter a biztosíték erre. De nem az *író* Hendi Péter, dehogyan – a kelenföldi diákfiú, a nagy reményű jurátus, a menekülő és a beilleszkedő, a révből érő és a révből inkább csak körültekintő, nyugtalan világgjáró.

A könyv írója és alteregói különös barátságban élnek az idővel (vagy talán az *időkkel*, ha van ennek a fogalomnak többes száma, de biztosan van!). Hendi állandóan kiválasztja a végtelen idő egy hajdani darabját, amelyik az ő gyermek- vagy ifjúkorában esett, vagy egyszerűen csak esett valamikor (bár ő pontosan megjelöli, hogy mikor), és aztán azt az időt kezdi élni és éltetni a történet szereplőivel. Annak a korszaknak a szokásait (szlengjét, vendéglői árait, rádióhíreit, focieredményeit, a női divat kelméit – szóval a legfontosabbakat) mind ismeri és használja. Az akkor esett dolgokat, az akkor élt személyeket szigorúan későbbi szemmel nézi, higgadt elmével ítéli meg, még ha nem is némi kaján összekacsintás nélkül. Közben száll az idő, esetleg több titkos rekesze nyílik meg, tíz, húsz évvel később esett dolgok világítják meg (vagy éppen árnyalják

be) a hajdan kezdődött történetet. Mindezt azért végül valamilyen módon mindig le kell zárni, ami történhet negyven évvel a kezdetek után (ami akkor sem több egy fél emberéletnél), vagy akár korábban, de akkor várható, hogy a helyszínek és szereplők egy másik novellában ismét ráköszönnek az olvasóra.

Az ember sorsa és az íróé közel halad egymáshoz, nem azonos és nem felcserélhető (és nem is két párhuzamos, amelyek – ugyebár – sohasem találkoznak). A világba vetett ember keresi a talpalatnyi földet, időnként megtalálja, időnként változtatásra vágyik, valahol – azt mondja – célhoz ér. Az író nem hengeg és nem nyugszik, dolgozik csendben, mint egy búvópatak, és ki-kibukkan a felszínre. Hendi Péter, az ember otthonos a világ más-más helyszínein, az író akkor lesz otthonos, amikor megírja, amikor hitelesíti országait, városait, élete huzamosabb vagy alkalmi szereplőit. A sok ország, sok város több foglalkozást, több munkahelyet is jelent, Hendi nem útirajzot ír, nem naplót, nem is készít lelkes tájleírást. Kell neki a környezet, amelyben találkozni lehet emberrel (baráttal, ellenféllel, csak sűrűlni való fél-idegennel), ahol lehet nevetni és boszszankodni, lehet továbbgondolni bölcs és ostoba mondatokat, lehet drukkolni magyarnak is, svédnek is. Helyszínei között feltűnően sok a „köztéri helyszín”: a budapesti Anna presszó és a Jégbüfé, a József Attila Színház társalgója, az a rövid útszakasz Genfben, amely a Szomszédok utcájától a Nemzetek teréig terjed. És villamos, vonat, taxi, repülő, pályaudvar, uszoda, bank, vagyis csupa olyan helyszín, ahol idegenbe botolhat az ember. Olyan ember, aki az idegenben lehetséges ismerőst lát, akit talán érdemes megismerni, akit talán érdemes megírni, bártnak megtartani. Mert mindez nagyon fontos, ha valaki nem a szülőföldjén éli az életét, és kevés, akit a saját Duna-parti anyanyelvén szólíthat meg. A magát ilyen helyzetbe hozott ember (a neve lehet Hendi, lehet Erasmus, lehet Én) persze képes egy-egy további nyelvet is „előrántani”, de az író ezt nem mindig teheti meg, ő írni mégis leginkább azon a bizonyos anyanyelven képes, amelyikhez nemigen lehet alteregókat találni.

Hendi Péter, az író ebben a kötetben harmincöt tárcanovellát tesz közzé. Az elsőben bemutatja az

írót (a „pókot”), az utolsóban útjára bocsátja – a szerkesztés íratlan szabályai szerint. Tárcait – mint esett szó róla – gyakran az idő(k) távolába helyezi, Európa térképére szurkálja fel szarkasztikuma gombostűvel, mindezzel valójában azt bizonyítja (dehogy bizonyítja, egyszerűen elhiteti, ránk beszél!), hogy értelmes emberi gondolkodásmóddal a világ több pontján lehet esélyünk a kellemes túlélésre. Hendi nem kedélyes és nem megalkuvó, de nem is kérlelhetetlen purifikátor – ismeri és elfogadja múlt és jelen magyarhoni és európai kínálatát. Mindezt kellő mértékig minősíti, és a történet, amint életre kél a papíron, több lesz önmagánál, több lesz az egyszeri (vagy egykori) eseménynél. Talán az időtől, amelyet átélt a szerző emlékezetében, amíg átfőmálódott, amíg megért, hogy „művé” változék? Vagy az alteregóktól, a különféle, mégis egyazon irányba mutató szemlélettől, amely többszínűvé, többrétegűvé változtatja a történetet?

Mit jelent írni, érdemes-e tollat venni a kézbe, vagy magunk elé emelni a számítógép billentyűzetét? – valójában minden író minden leírt mondat közben fölteszi magának ezt a kérdést, és a mondat végéig meg is felel rá. A kérdés és a válasz „életfontosságú”, az írást életformául (életcéllul) választó ember számára létkérdés, tükör ön-arca elé, minden mondat egy-egy lépés önmaga felé. Különösen fontos lehet az olyan író számára, akinek a földrajzi és történelmi közeggel, de főként legfőbb eszközzel, a nyelvvel folyamatos küzdelmet kell folytatnia:

a szülőföldjén kívül élő alkotónak. Hendi Péter ezt így fogalmazza meg: „Magyarul írni egy genfi kávéházban számomra azt jelenti, hogy az vagyok, aki vagyok, és talán jobban az, mint máskor bár mikor.” Bizonyosan sokat próbált *ember*, és gondolatait sokszor, sokféleképpen megfogalmazó *író* szavai ezek – győztes szavak, de nehezen kivívott győzelemé, amelyért minden alkalommal újra meg kell küzdeni. Vajon az egzisztenciális révbe érés föltétlenül jelenthet-e az író számára valódi siker

teret, vajon „az öt nyelv bírása” jelenti-e írói eszközei gyarapodását, az élmények és emlékek gazdagítják-e az „időnek kútját”, amelyből az író merít? Hendi Péter újra és újra mérleget von (magáról, művéről, a valódi és a tünékeny sikerről), és óvatossággal derűlátással végül is megállapítja: „mégiscsak sikertörténet volt itt létezésem”.

